

FRAMTIDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 6/2009 rd

Statsrådets redogörelse om Östersjöns utmaningar och Östersjöpolitiken

Till miljöutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 11 juni 2009 statsrådets redogörelse om Östersjöns utmaningar och Östersjöpolitiken (SRR 6/2009 rd) till miljöutskottet för beredning och bestämde samtidigt att framtidsutskottet ska lämna utlåtande om ärendet till miljöutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- EU-specialsakkunnig Nina Hyvärinen, statsrådets kansli
- Östersjöambassadör Jari Luoto, utrikesministeriet

- statssekreterare Jouni Lind, jord- och skogsbruksministeriet
- regeringsråd Jaana Heikkinen, kommunikationsministeriet
- konsultativ tjänsteman Barbro Widing, arbets- och näringsministeriet
- regeringsråd Ulla Kaarikivi-Laine, miljöministeriet
- direktör Juha Kaskinen och utvecklingsdirektör Olli Hietanen, Framtidens forskningscentral
- professor Urpo Kivikari
- Östersjöfotograf Jukka Nurminen.

Dessutom har utskottet fått ett skriftligt utlåtande från Finlands Naturskyddsförbund rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Sammanfattning

Framtidsutskottet tillstyrker regeringens redogörelse som på ett utmärkt sätt täcker in centrala frågor kring skyddet av Östersjön.

I Finland är utsläppen från jordbruket den största enskilda belastningskällan. Klimatförändringen ställer ytterligare krav på jordbruket. Det finns vissa gränser för hur mycket skyddskraven på jordbrukarna kan öka, och för att garantera att jordbruket kan fortsätta på sikt föreslår utskottet att jordbrukets näringsbalans och utsläppshandeln tas upp till allmän debatt.

Allmänt. Statsrådets redogörelse tar upp i stort sett alla centrala frågor kring skyddet av Östersjön. Däremot är greppet om Östersjöområdets ekonomiska problem på sikt och deras kopplingar till globala och europeiska utvecklingstrender inte lika tydligt.

För Östersjöområdets betydelse och status är det väsentligt att parterna upplever det som viktigt, nyttigt och nödvändigt med utveckling och samarbete i området. Om regeringar och övriga aktörer tar detta till sig, har Östersjöprojektet en chans att klara sig mot konkurrerande projekt och investeringar i olika länder.

I sitt utlåtande (FrUU 5/2009 rd — E 75/2009 rd) om EU:s Östersjöstrategi har framtidsutskottet behandlat Östersjöpolitiken som ett växelspel mellan ekonomin och miljön och hänvisar till denna del till utlåtandet.

Östersjöpolitiken är betydelsefull i relation till den nordliga dimensionen. Utskottet har behandlat också denna fråga närmare i sitt utlåtande om EU:s strategi för Östersjöområdet.

Det väsentliga för Finland är att gemensamma problem tas upp i ett övergripande perspektiv. För att handlingsprogram på olika nivåer ska kunna genomföras måste alla Östersjöstater och andra parter engageras i dem. Det kräver en integrerad tväradministrativ handlingsmodell inom förvaltningen i Finland. I utlåtandet om EU:s Östersjöstrategi behandlas också frågan om finansiering, som är den måhända svåraste frågan i sammanhang med skyddet av Östersjön.

Finland har anledning att föregå med gott exempel i att uppfylla målen i handlingsprogrammen och med att statistikföra och utvärdera resultaten.

En integrerad ekonomisk zon. I ett ekonomiskt perspektiv bör målet på sikt vara att skapa en integrerad ekonomisk zon i Östersjöområdet. Det primära för handeln är att staterna redan har undanröjt de flesta hinder och onödiga kostnader för internationella transaktioner. Enligt vissa bedömningar kan man genom att undanröja alla återstående hinder och negativa faktorer för internationella ekonomiska relationer höja nationalprodukten i området med en procent. Detta visar att man i Östersjöområdet jämfört med de flesta andra områden redan står mycket nära frihandelsidealet. Ändå ligger till exempel Finlands export till Ryssland och Polen på en mycket lägre nivå än vad den så kallade normala nivån inom handeln förutsätter och det talar sitt tydliga språk om att här finns en outnyttjad exportpotential.

Energiförbindelserna. Planerna på energiförbindelser i området, utveckla elmarknaden, naturgasnät och insatser för att tygla klimatförändringen ingår som led i ett brett energisäkerhets-

begrepp. Säkra energileveranser i Östersjöområdet är ett av de viktigaste målen för Östersjöpolitiken.

Migrationen. Redogörelsen ger inte tillräckligt med utrymme åt arbetskraftens rörlighet eller migrationen trots att de är helt väsentliga för områdets framtid. Det gäller att ha beredskap att hantera eventuella problem med migrationen, speciellt migration från mycket avlägsna länder, och att planera för integrering i tid. Det handlar inte bara om arbetskraftens internationella rörlighet utan om en mycket större fråga som också inbegriper sociala och ekonomiska aspekter. På sikt förväntas klimatuppvärmningen ge upphov till väldiga befolkningsrörelser och stora flyktingströmmar som det också i Östersjöområdet gäller att hitta hållbara lösningar på i tid.

Jordbruket och näringsbalansen. Av alla utsläpp i Östersjön lyfter framtidsutskottet här bara fram belastningen från jordbruket. I Finland är utsläppen från jordbruket i vattendragen den största enskilda belastningskällan. Omkring 60% av fosforbelastningen och omkring 50 % av kvävebelastningen härstammar från jordbruket. Jordbrukets stödssystem kommer att justeras 2010 och man söker effektivare nya metoder för att minska belastningen inför den nya programperiod som börjar 2014. Man har under flera decennier effektivt lyckats reducera belastningen från industrins och tätbebyggelsens avlopp och i fortsättningen måste man ta fram metoder för att minska utsläppen uttryckligen från jordbruket.

Ju längre klimatförändringen fortskrider, desto mer ökar regnen och när marken inte längre ligger i tjäle på vintern ökar näringsbelastningen från jordbruket. På längre sikt kan man förutse att aktörerna i början av processen med att minska belastningen på Östersjön, dvs. jordbrukarna, i stort sett har utnyttjat alla de möjligheter som finns till skyddsåtgärder i Finland. Den risken finns att näringen nästan helt försvinner i Finland, inte minst om ett relativt stort jordbruksland som till exempel Polen fortfarande tar ett bristfälligt skyddsansvar. Ur denna synvinkel skulle det vara viktigt att få igång en debatt

om näringsbalansen som grund för stödsystemet och om att ta upp näringsutsläppshandeln inom ramen för jordbruket. På så sätt skulle utsläppshandeln kunna utnyttjas för att göra stödsystemet till en belöning för högre nyttjandegrad av näringsämnen. En jordbrukaren skulle också kunna kompensera för sina utsläpp genom att avlägsna näringsämnen med hjälp av bortfiskning eller åtgärda floran av vattenväxter. Varje enskild jordbrukares insats bör tas till vara för att få till stånd det bästa nyttjandegraden inom vattenskyddet med hjälp av näringsbalanser och utsläppshandel.

Skyddet av den marina undervattensmiljön och fiskbestånden. Med hänsyn till sin tyngd har skyddet av den marina undervattensmiljön inte fått tillräckligt med plats i redogörelsen. Också fisket som tema behandlas knapphändigt. Att fiskbestånden minskar är ett faktum och på sikt kan det bli nödvändigt rentav med fiskeförbud för vissa fiskarter i delar av Östersjön. Det är mer sannolikt än någonsin att främmande arter sprids till följd av den ökande sjöfarten och klimatförändringen.

Helcom. Miljöskyddsinsatserna i Östersjön handhas av den starka aktören i området, skyddskommissionen för Östersjön Helcom, som samtliga Östersjöstater är medlemmar i och som bygger på ett internationellt fördrag. Det viktigaste är att medlemsstaterna stöder och iakttar den handlingsplan som antogs för Helcom 2007.

Ett av skyddsmålen inom sjöfarten är att förbjuda passagerarfartyg att släppa ut sitt avloppsvatten i Östersjön. Också det projektet har beretts under Finlands ledning i Helcom.

Sjösäkerheten är en viktig fråga för Finland i Helcoms handlingsprogram och projekt för Östersjön. Avsnittet om sjösäkerhet i Östersjöredogörelsen grundar sig på regeringsprogrammet och ett program för sjösäkerheten i Östersjön som blev färdigt i april 2009. Det är ett brett upplagt handlingsprogram för säkrare sjöfart på Finlands territorialvatten och i hela Östersjön 2009—2014. Utgångspunkten är att vi måste bli

bättre på att förebygga olyckor och deras konsekvenser.

Det ambitiösa målet för säkerhetspolitiken i Östersjön är att vara världsledande på sjösäkerhet. Många av de fartyg som rör sig i Östersjön har blivit utflaggade till länder där säkerhetsreglerna och säkerhetspraxis inte uppfyller de tilltänkta kraven.

Konkreta resultat för bättre sjösäkerhet förutsätter ett nära samarbete inte minst med Ryssland. Som ett exempel kan nämnas arbetet för att upprätthålla och vidareutveckla det obligatoriska anmälningssystemet (GOFREP och VTS) för Finska viken i samråd med Ryssland och Estland. För tillfället pågår ett trepartssamarbete om ett förslag till internationella sjöfartsorganisationen (IMO) om bättre säkerhet för tvärtrafiken på Finska viken.

I sjösäkerhetsprogrammet för Östersjön ingår också enskilda nationella säkerhetsåtgärder som att formulera en ståndpunkt till en översyn av det internationella bestämmelserna om besättningens behörighet och utbildning och samarbete med Sverige om rutter för och styrning av fartygstrafiken i Kvarken.

Handlingsplanens svaga punkt är uppföljningen. Det är absolut väsentligt att Finland mönstergillt samlar in tillräckligt noggranna uppföljningsuppgifter och statistiska uppgifter om måluppfyllelsen.

Inte minst på grund av den skenande klimatförändringen har det framförts kritik i ett längre perspektiv mot att Helcoms program och rekommendationer från första början inte har varit tillräckligt bindande för Östersjöstaterna. Det har föreslagits att man ska överväga om program och rekommendationer eventuellt fungerar bättre om de ingår i EU-direktiv (havsstrategidirektivet, vattenramdirektivet) och genomförandet av dem och i EU:s handlingsprogram.

Utlåtande

Framtidsutskottet anser

att miljöutskottet bör beakta det som sagts ovan.

FrUU 6/2009 rd — SRR 6/2009 rd

Helsingfors den 14 oktober 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Marja Tiura /saml
vordf. Jyrki Kasvi /gröna
Marko Asell /sd
Kyösti Karjula /cent (delvis)
Jouko Laxell /saml
Päivi Lipponen /sd (delvis)
Marjo Matikainen-Kallström /saml

Mats Nylund /sv
Sirpa Paatero /sd
Lyly Rajala /saml
Kimmo Tiilikainen /cent
Pertti Virtanen /saf
Jukka Mäkelä /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Paula Tiihonen.